

У своєму наказі від 14 жовтня 1947 року Головний Командир УПА Тарас Чупринка писав: «Мінає п'ять років з того часу, як член ОУН Остап почав на Поліссі організовувати збройні групи для боротьби з окупантами України, Маленцькі ці групи, борючись рішуче з німцями і більшовицькими партізанами, дали початок новим формам революційно-визвольного руху — українській Повстанській Армії».

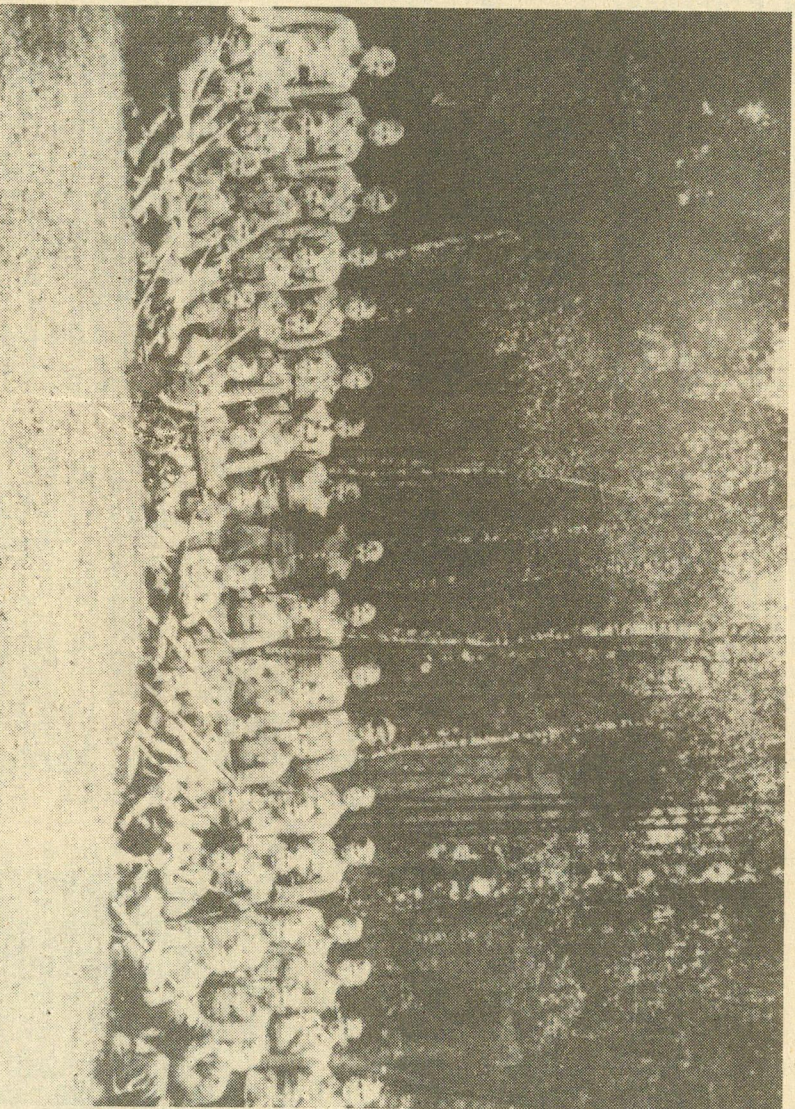
Нині подеколи ще можна почути та про «зрадницьку сутність українського націоналізму», про «криваві заодіяння УПА», про посябни-цтво німцям. Як правдо, це робить-ся без належного аналізу, з висмику-ванням цитат і фак-тів. Так, була кров. Та й багато крові. Та й яка боротьба за визволення обхо-диться без крові? Як і в кожній війні чи революції, була і невинна кров — в убогих війни не розділюють. Терор породжує терор. Жорстокість — жорстокість. І не треба німи лічити зріхи воюючих сто-рін, бо все одно ре-зультат буде не на користь «суддів» УПА. Щоб краще зрозуміли феномен УПА, краще звер-нутися до фактів, документів, згада-ти, як починалася боротьба.

до трьох курнів, курнів — три сотні, сотня — три чоти, чота — три рої. УПА-Північ мала три військових округи: «Заграва», «Волун», «Турів». Але це не була стала структура. Вона змінювалася залежно від обставини, по-літичної ситуації. Набір вояків до УПА відбувався за принципом добровільності. Відомо, що у вересні 1943 року була оголошена мобілізація. Вік — від 18 до 50 ро-ків. У Колектах Маневичького і Журавичах Ківерцівського

ноу військового організатора, яка вважала головними своїми завданнями оборону українського населення від загарбників, боротьбу за само-стійну Україну.

Юрій Стельмашук — «Рудий» у групі УПА-Північ за-ймав високі посади, був на-близькою людинною до ко-мандира Кліма Савура. Його мужність і відвага були відомі. Голова Вратства кошип-них вояків УПА Волинського краю Мегерій Семенюк осо-бісто знав Стельмашука. Він розповів, що вперше йому до-велось бачити «Тудило» в серпні 1944 року під час

ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ В ПІДДУБЦЯХ

На знімку: підстаршинська школа групи «Турів» після складання іспитів.

І з ЧОТИРЬОХ груп, які діяли в Україні (УПА-Північ, УПА-Пів-день, УПА-Захід і УПА-Схід), першою почала організову-ватись на терені Волині УПА-Північ. Було це в жовтні 1942 року. А в квітні 1948 року постановою Української Головної Визвольної Ради день 14 жовтня, що збігаєть-ся зі святом Покрова, оголо-щено святочним днем УПА.

Про це свідчать документи і надруковані з історії УПА, ви-дані в різні роки за кордо-ном. Але сьогодні, коли ста-ло можливим працювати над архівними матеріалами колишнього КДБ, вимальову-ються досі не відомі сторінки створення перших загонів УПА на Волині. Зокрема, ба-гато цікавого можна дізнати-ся з архівної кримінальної справи № 22085 на Юрія Олександровича Стельмашу-ка, командувачого з'єднанням УПА «Завихост», під псевдо-ім'ям «Рудий».

Родом Стельмашук з Во-лині. Мати була росіянкаю, батько — українець. Вчився у Луцькій чоловічій гімназії. З вересня 1941 року — на негалецькому становищі. Працював військовим рефе-рентом у Ковельській округ-ній організації ОУН. У листо-паві 1943 року провів перший на Волині окружний виїзний районних провідників ОУН. Після цього вихав у село Піддубці Луцького району, де крайовий елітський рефе-рент «Сом» скликав нара-ду, на якій центральним пи-таням стояло створення ук-раїнської Повстанської Ар-мії. Тут йшлося про те, скільки в якому районі може бути задіяно людей в УПА в разі необхідності відкрито-го збройного виступу, про розподіл кож.нагирів, зборів і продуктів. Власне, це була своєрідна директива щодо створення УПА на Волині. Цією справою доручено було керувати референтові з ви-своєних питань. Волинського обласного проводу «Василе

зове формування «Рудий» на-звав Українською повстан-ською групою, замаскувавши його під псевдонім «Озеро». Загони мали назви територ-ій, де дислокувалися. Загін «Стохід» очолював «Вов-чак», «Вул» — «Лисий», «Тур» — «Вистрий». На те-риторії округу, який займа-ла група «Озеро», у травні 1943 року було організовано підстаршинську школу, в якій навчалогося 50 майбутніх керівників збройних одиниць. У цей же час на території Волині було поширено дирек-тиву Центрального Проводу ОУН про структуру і проу-дову УПА та офіційну назву повстанської організації. Це стало головним повідомлен-ням для керівників перших повстанських загонів на на-радї, яка відбувалася в дні-ні 1943 року в селі Журав-чи Ківерцівського району. Проводив нараду провідник ОУН на північно-західних ук-раїнських землях Роман Клічківський, який став пер-шим командиром УПА-Північ під псевдонімом Клім Сав-вур. На цій нараді Клічків-ський схвалив роботу «Рудо-го» по формуванню повстан-ських загонів. Учасникам зу-стрічі пропонувалася схема побудови військової організа-ції на місцях. Територія двох-трьох областей об'єд-нувалася в один військовий округ з трьома-чотирма за-гонами. Кожний загін мав

районів проводився набір мо-лодих людей у танкові, авіа-ційні частини, старшинські і підстаршинські школи. У школі старшин «Дружинни-ків», наприклад, нараховува-лося 240—250 курсантів, які несли охорону штабу групи «Заграва». В цій же місцевості дислокувалася під-старшинська школа саперів «Порох». Були також шко-ли, що мали назви «Хортич», «Лісові чорти». В різний час командирами в них були «Дніпровий», «Іриня», «Во-ровий», «Чорноморець». Ці-кавий такий факт. На терито-рії Ковельського району дис-локувалася сотня «Мазени», владілося з'ясувати, що пов-станці Петро Поліщук, Олек-сій Вишевич, Трохим Черняк та Макар Лазарук, які були вояками цієї сотні, проходили навчання в школі старшин «Дніпровий» в селі Журавчи Ківерцівського району.

У кримінальній справі Юрія Стельмашука є один документ, власноручно під-писаний головою військової колегії Верховного суду СРСР генерал-полковником Ульріхом: «Срочно. Сов. сен-рентно. Начальнику отдела «А» НКВД СССР... Прошу Ваше розрешення об уста-новленні місцонахожденія совершенолетних членов се-мьи именина Родины и их репрессирования. Для сведе-нія сообщаяю, что сегодня мною дано указание... о не-медленном исполненнии за-данного приговора». І Юрія Стельмашука — «Рудило» — розстріляли 5 жовтня 1945 року в Києві. Знищили також і всю його родину.

Усі ці факти свідчать, що Українська Повстанська Армія була добре налагодже-на.

проведення наради в Луман-ських лісах. Там були коман-дир УПА-Північ Клім Савур, командир групи «Заграва» — «Дубовий», командир заго-нів «Бней», «Олет», «Верешака», «Див». За наказом «Дубового» сотня Семеню-ка стояла в охороні. Коли в січні 1945 року «Рудило» неприємного (хворів тифом) схопив НКВС, то після оду-мання його допитував у Ки-єві сам заступник нарккома внутрішніх справ України генерал-лейтенант Строкач. 6 серпня 1945 року суд виніс йому вирок — розстріл.

Юрія Стельмашука є один документ, власноручно під-писаний головою військової колегії Верховного суду СРСР генерал-полковником Ульріхом: «Срочно. Сов. сен-рентно. Начальнику отдела «А» НКВД СССР... Прошу Ваше розрешення об уста-новленні місцонахожденія совершенолетних членов се-мьи именина Родины и их репрессирования. Для сведе-нія сообщаяю, что сегодня мною дано указание... о не-медленном исполненнии за-данного приговора». І Юрія Стельмашука — «Рудило» — розстріляли 5 жовтня 1945 року в Києві. Знищили також і всю його родину.

Богдан БЕРЕЖКА,
Юрій ХЛОПЦУК,
Волинська область.

НАУ ПУБЛІЦИСТИЧ ШО ВІНІ

До зливи інсинуацій, що падає на Україну з проміше-рських хмар Росії, зробили свій внесок і автори двох публікацій, надрукованих у російській пресі. Перша з них «Український інтервал по-«ружницьки» побачила світ у «Московських новостях» і належить перу московського журналіста Юростова Голубо-нова. Друга ж — «Нужна ли російской науке провинци-альна? Обсуждаем?» в жур-налі «Экономика и организа-ция промышленного произ-водства», автор — співробіт-ник Івановського університе-ту В. Федотов.

Пан Голованов підсумовує: «Тринадцять років займаюсь нау-чною журналістикою... і сви-дательствую: в більшинстві національних академії дела йдуть неважко, замечных ус-пехов нет, всякое строитель-ство ведется медленно, мате-риальная база слаба, обороу-лование и прибород устаре-вшие, уровень компьютериза-ции низок».

Правда ніде діти, націо-нальні академії справді вбо-гі. Можна було б подякувати журналістові за співчуття, як-би не напівправда, якою він обмежується. А напівправда, як відомо, є та ж брехня. А вже «заметных успехов нет» насамперед через те, що всі вони йшли у спільний «казан» радянської науки, а точніше — російської. Пере-гляньте, приміром, звіти се-сій ВАСПНІД. У жодному з них ви не знайдете посилан-ня на досягнення науковців України, Грузії, Узбекиста-ну... Все там загалом, ра-дянське, чи то пак — росій-ське.

Тим часом пан Голованов править своє: «Вспомним сравнительно недавнее прош-лое. Сразу после 1917 года на самостоятельной Украине бы-ла предпринята попытка соз-дать свою «абсолютно укра-инскую академию». Висаду звернулись пан Голованов підписує словами відомого за кордоном ученого С. Ти-мошенка: «Вспоминіть Укра-їнська Академія. По статусу наочные труды этой академии должны были печататься на украинском языке, на этом языке не существует ни на-уки, ни научной терминологи-и».

Тимошенко — людина скандальна, навіть трагічної долі. І журналістська етика в таких випадках потребує по-сичання на архівні чи істо-ричне джерело. Перевірити ж висловлювання в даному ра-ді зі складно. Позитива мос-ковського журналіста особи-сто мені зрозуміла — тут не-ма жодних ілюзій. А от С. Тимошенка (звісно, якщо так і було) важко зрозуміти. Архівні джерела, що збере-говані в Центральної нау-ковій бібліотеці імені В. Вер-надського, свідчать: цей уч-ений не заввадив мав негатив-ний погляд на українську науку. Як активний член ук-раїнського наукового товари-ства Тимошенко разом з ін-шими видатними вченими, зокрема з Вернадським, брав діяву участь у справах Го-лубового про розробці законопро-екту про заснування Україн-ської Академії. І нашо було вважатися до сльв Тимошен-ка, коли простіше й доречні-ше скористатися Валувесь-ким циркуляром чи Емським актом про заборону українсь-

Нагай